

УДК 339.922

Волошко Н. О.

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки та управління національним господарством
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара*

Курінна І. Г.

*старший викладач кафедри економіки,
підприємництва та управління підприємствами
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара*

Voloshko Natalia

*PhD., associate professor, associate professor department
of economics and national economy management
Oles Honchar Dnipropetrovsk National University*

Kurina Irina

*Senior Lecturer of economics, entrepreneurship
and enterprise management
Oles Honchar Dnipropetrovsk National University*

СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ МІЖНАРОДНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

Анотація. У статті розглядається науково-теоретичний підхід до становлення та розвитку інтеграційних передумов інтеграції національної економіки в міжнародний економічний простір як відповідний вибір конкретної форми економічної взаємодії та вигідних умов ведення співробітництва з іноземними партнерами. Інтеграційний курс із формування загальносвітового економічного, фінансово-інформаційного простору спонукає розвиток національної системи господарювання у складові частини єдиної світогосподарської системи з факторним впливом транскордонної взаємодії розвитку економічних систем. Авторський підхід до визначення місця України в міжнародних економічних відносинах, структурованість наряду та обсяг її зовнішньоекономічних зв'язків полягає у відкритості економіки з її залученням у світове господарство, залежить від рівня розвитку міжнародних економічних зв'язків, економічної політики та створення відповідних умов росту «експортної експансії країни». Тобто глобалізація значно розширює можливості країни у використанні та оптимальній комбінації різноманітних ресурсів, їх більш глибокій і всебічній участі в системі міжнародного поділу праці і тим самим загострює конкурентну боротьбу на міжнародній арені.

Ключові слова: інтеграційні процеси, світова глобалізація, міжнародна економіка, конкурентоспроможність, національна економіка, інвестиційна та інноваційна активність.

Вступ та постановка проблеми. Надання переваги євроінтеграційному вектору України спонукав бурхливий розвиток світової економіки, який унеможливив існування країни осторонь від міжнародних інтеграційних процесів. Практикою більшості країн світу доведено, що відтворення свого національного виробництва не може забезпечити високу ефективність, якщо воно не інтегровано тією чи іншою мірою у світовий процес виробництва. Проте активні намагання України інтегруватися у світову спільноту зігнулись із стрімким зростанням конкурентного макросередовища, де постає питання збільшення транснаціонального потенціалу країни, який вплине на якісні та кількісні ознаки під час вибору стратегії глобального розвитку.

Вибір конкретної форми економічної взаємодії, вигідних умов ведення співробітництва залежить від організаційно-виробничого розвитку країн-учасників інтеграції, з особливостями їхнього впливу на характер і рушійні сили світової інтеграції. Важливою тут особливістю є поглиблення інтеграційних процесів, які окреслять певні контури міжнародних економічних відносин для будь-якої країни, яка вливається в гео економічний простір.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Інтеграційні процеси національних економік у площині міжнародної та виникнення при цьому відповідних відносин завжди були в центрі уваги як зарубіжних, так і вітчизняних науковців, серед яких фундаментальністю своїх досліджень виокремлюються Дж. Вайнер, П. Петрі, Ф. Рут, М. Сторпер, Ю. Шишков, В. Левківський, В. Антоненко, І. Бураковський, Ю. Пахомов, В. Сіденко та багато інших.

Сприймаючи значну кількість публікацій з окресленої тематики, становлення та розвиток інтеграційних процесів вимагає свого подальшого дослідження у світлі міжнародних господарських зв'язків, які набувають широкої актуальності в Україні у зв'язку з її поступальним рухом до європейської спільноти.

Метою статті є визначення особливостей становлення та розвитку інтеграційних процесів національної економіки в руслі міжнародної економічної інтеграції.

Результати дослідження. Основною функціональною ознакою ринкової економіки є дія механізму конкуренції, який вимагає певної послідовності. Це пов'язано з тим, що конкуренція виступає не просто суперництвом суб'єктів господарювання, за якого самостійність дій кожного з них виключається або обмежує можливість кожного в односторонньому порядку впливати на загальні умови перебігу процесів на відповідному товарному ринку в межах наявної економічної системи. Тобто процес розвитку економічної системи надзвичайно багатогранний, різноманітний і відбувається під впливом чинників, які зумовлюють характер і динаміку протікання економічного розвитку. Все розмаїття чинників, що впливають на трансформацію економічних систем, можна розділити на екзогенні, що визначають глобальні тенденції її розвитку, й ендогенні, які відображають національні особливості тієї чи іншої економічної системи.

У цьому контексті сучасний стан України та перспективи її розвитку можна оцінити лише на основі трансцивілізаційних змін, які виникли в останній третині ХХ ст., під впливом яких національна економічна система почала перетворюватися у складові частини єдиної світогосподарської системи відносин [1, с. 122]. При цьому розширення і поглиблення взаємозв'язків між національними економіками проявляють схильність до процесів глобалізації.

Бурхливий, неоднозначний і суперечливий процес глобалізації є одним із найважливіших чинників сучасного розвитку економічної системи. Глобальна економіка визначає нові умови, в яких протікає взаємодія національно-держав-

них економічних систем. Ці умови переносять у нову сферу і породжують нову якість взаємодії національних економік. Так, перехід до нової якості інтеграційних процесів сприяв посиленню процесів взаємодії міждержавних інтересів, пов'язаних із розмиванням кордонів національної економіки. Змінилася і пріоритетність взаємодії національних економік на рівні «держава – міжнародні економічні організації» (МВФ, СОТ та ін.), спрямованість і зміст внутрішньо національних економічних інтересів, пов'язаних з міжнародною економічною політикою в умовах глобалізації [2].

У нинішніх умовах визначальною характеристикою розвитку країни стає світова інтеграція щодо формування загальносвітового економічного, фінансового та інформаційного простору, поза яким розвиток окремих країн стає неможливим, де національні господарства країн перетворюються у складові частини єдиної світогосподарської системи. У зв'язку з цим особливого значення набуває вплив такого фактора, як транскордонна взаємодія в розвитку економічних систем.

Сучасні літературні джерела інтерпретують економічну інтеграцію за двома основними її аспектами, такими як мікро- та макрорівень. Останній – рівень міждержавних угод, спонукальним чинником якого є вироблення економіко-політичної стратегії певної країни щодо загальних правил руху товарів і капіталу. Мікрорівень являє собою інтеграцію окремих компаній за прямими господарськими зв'язками, які здебільшого виступають у формі транснаціональних (ТНК) [3, с. 84].

Характерною рисою діяльності ТНК є розміщення виробничих процесів у декількох країнах як певної системи міжнародного виробництва, але з єдиним центром його координування стосовно вирішення господарських справ та підвищенням рівнем конкурентоздатності учасників ТНК. Проте орієнтація ТНК закономірно зменшує значення національних економік, де підприємницька стратегія переміщується з національного на наднаціональний рівень. Тому конкуренцію задля конкуренції тут не варто розглядати, вона може стати гальмівним фактором дезінтеграції і розладу всієї господарської системи країни.

Щоб визначити відповідну ієрархічність формування конкурентних переваг стосовно загальногосподарських позицій країни, необхідно вибудовувати законодавство з ціллю підвищення ефективності всієї господарської системи. Так, нині немає жодного суб'єкта господарювання, жодного виробництва, жодного економічного явища, які не відчували би впливу світової системи. Навіть якщо українське підприємство працює тільки на вітчизняному ринку і в найближчій перспективі не збирається переходити на міжнародні відносини, йому необхідно звертати увагу на міжнародний рівень конкурентоспроможності і розглядати міжнародну конкуренцію тих іноземних підприємств, що працюють або прагнуть проникнути на український ринок.

Визначення місця і ролі будь-якої країни в міжнародних економічних відносинах, структурованість напряму, форми й обсяг її зовнішньоекономічних зв'язків залежать від взаємодії низки факторів:

- досягнутого ступеня відкритості економіки та її залучення у світове господарство;
- рівня розвитку самих міжнародних економічних зв'язків у країні (історична роль зовнішньоекономічних зв'язків під час формування національного ринку і держави загалом);
- економічної політики країни (тенденція підйому чи спаду в національному господарстві);
- створення відповідних умов, необхідних для росту «експортної експансії країни» (отримання стійких позицій в умовах глобалізації).

За характером впливу на національну економіку розгортання процесу глобалізації відбувається суперечливо щодо сучасного світового господарського розвитку. Але глобалізація значно розширює можливості країни у використанні та оптимальній комбінації різноманітних ресурсів, їх більш глибокої і всебічної участі в системі міжнародного поділу праці, тим самим значно загострює конкурентну боротьбу, сприяє маніпулюванню величезними фінансовими та інвестиційними ресурсами. Все це, звичайно, становить реальну загрозу для країни [4, с. 48].

Економічні інтеграційні процеси супроводжуються підвищенням ступеня господарської взаємозалежності й іноді трактуються як джерело загрози економічній безпеці країни. Але при цьому не беруть до уваги, що економічна залежність завжди є взаємною, і її міцність істотно впливає на економічну безпеку партнерів. Взаємозалежність може проявлятися через партнерські, рівноправні відносини національних економік, а також через відносини, де одні з них займають лідируючі, провідні позиції, а іншим відводиться роль залежних. Країни, що беруть участь у міжнародному економічному співробітництві, проходять етапи, починаючи з руху за лідером до конкурентного партнерства вже на стадії становлення власної економічної «зрілості».

Вплив глобалізаційних процесів, взаємозалежність економічного партнерства посилюється до такої міри, що дії одного з контрагентів зачіпають інтереси інших [5, с. 67].

Звідси світогосподарські відносини переходять у нову якість, коли світове економічне співтовариство перетворюється в цілісну економічну систему з більшим визначенням «правил гри» для національних економік. При цьому глобальний економічний простір перетворюється в єдине поле дій великого бізнесу, де географічне розміщення продуктивних сил, галузева структура інвестицій, виробництво і збут визначаються з урахуванням глобальної кон'юнктури, а економічні підйоми і спади набувають всесвітнього масштабу.

Виклики глобалізації вимагають від національної економіки високої конкурентоспроможності сукупного державного потенціалу, здатного забезпечити найбільш ефективне функціонування всіх галузей національної економіки з урахуванням завдань, які ставлять перед ними, та викликів сучасних світових процесів [6, с. 88].

Стратегія підвищення конкурентоспроможності України в умовах глобалізації повинна будуватися на поєднанні переваг ринкових відносин з обмеженим використанням державних форм і методів регулювання розвитку економіки і поступовим переходом до соціально орієнтованої інноваційної моделі організації цього процесу. А оскільки міжнародна торгівля є найбільш напруженим сегментом світової економіки й одним із головних модераторів зростання загальної економіки, то участь України в міжнародній торгівлі не просто означає її залучення в товарообмінні операції, а й може змінити місце країни на світових ринках і, відповідно, визначення самих товарообмінних операцій національної економіки в міжнародному масштабі.

Отже, в умовах глобалізації Україні необхідно вирішити двоїсте завдання: створити рівні умови для всіх господарюючих суб'єктів та зорієнтувати їхню діяльність не тільки у своїх інтересах, а й у національних. Особливе значення має пошук фундаментальних орієнтирів вироблення стратегій національного розвитку, співвіднесених із глобальним контекстом. Водночас необхідно здійснити підтримку балансу загальнонаціональних довгострокових інтересів і інтересів різних підприємницьких структур. Крім цього, держава повинна делегувати реалізацію своїх національних інтересів транснаціональним структурам –

ті інтереси, які «дозріли» свого врахування в подібних структурах, тому стоїть завдання форсованого їх втілення.

У цьому разі країни, які претендують на самостійний розвиток, процеси відкриття національних ринків, залучення іноземного капіталу, міжнародної кооперації, на початковому етапі повинні знаходитися під державним моніторингом [7, с. 29].

Відкривши таким чином свої кордони для ринкових світогосподарських зв'язків, Україна повинна чітко розуміти, що ринок визнає тільки сильних, і це відноситься не тільки до конкуруючих фірм, а й до економічних відносин країн. Тут необхідно зазначити, що «прояв на арені світового ринку слабкості може підтримуватися лише тимчасово і в міру довготривалих інтересів сильних» [8, с. 256]. Тому для забезпечення захисту і підтримки національного виробника в Україні доцільно використовувати весь спектр інструментів, поширених у світовій практиці і передбачених законодавством: імпорتنний тариф, антидемпінгові і компенсаційні мита, квотування і ліцензування та технічні бар'єри в торгівлі, валютні обмеження та ін.

Унаслідок чого національним інтересам України повинно відповідати посилення державної підтримки інвестиційної та інноваційної активності, доступність підприємств до довгострокових кредитів. У цьому аспекті глобальна світова конкуренція повинна змусити українські підприємства проводити політику інтенсивного оновлення виробничого складника та відпрацюванням функцій управління в ринкових засадах. Це сприятиме становленню національного відтворювального комплексу, здатного забезпечити соціально-економічну та політичну самодостатність країни, що повинно позитивно вплинути на можливість позиціонування України як одного з ключових суб'єктів глобальної економіки і дозволить зайняти в системі міжнародного поділу відповідну нішу.

Підвищення конкурентоспроможності національно-економічної системи в умовах глобалізації неможливе без активізації залучення прямих іноземних інвестицій. Надходження прямих іноземних інвестицій визначається тим, що вони сприяють досягненню певної результативності в ринкових реформах і економічній стабілізації. Так, прямі інвестиції в Україну за 2018 рік становили 2,5 млрд. дол., що на 8% більше порівняно з 2017 роком. Така тенденція є відповідним проявом стабільного інтересу інвесторів до таких вкладень в економіку України [9]. Використання іноземних інвестицій дає змогу не тільки нівелювати гострий дефіцит вітчизняних інвестиційних ресурсів, але й забезпечити впровадження прогресивних зарубіжних технологій, новітніх форм і методів організації та управління виробництвом, гарантування вітчизняним підприємствам входження у світову економічну систему, формування прогресивної інвестиційної, виробничої і фінансової інфраструктури.

Створення сприятливого інвестиційного клімату в Україні повинно відповідати світовій практиці господарювання, а саме: застосування спеціального режиму, який створює іноземним інвесторам умови, що знижують інвестиційні ризики, це сприятиме підвищенню конкурентоспроможності національної економіки. Тому зацікавленість України в залученні прямих іноземних інвестицій змушує створювати як тимчасовий захід систему податкових пільг і державних гарантій, включаючи спеціальні угоди уряду з конкретними іноземними інвесторами. Такий підхід зумовлений неможливістю повністю відмовитися від надання пільг і гарантій за умов, коли законодавство інших країн передбачає такі пільги і гарантії. Під час формування фінансових стимулів інвестування має передбачати виконання інвестором низки умов з експорту, імпорту, трудової зайнятості, за часткою у

власності та ін. Важливим тут є поєднання спонукальних механізмів у єдиний пакет відповідно за пріоритетністю окремих секторів національної економіки. Завдання держави повинно полягати у створенні сприятливого загально-економічного клімату, який дасть змогу мінімізувати ризики інвестиційних вкладень. При цьому важливим акцентом є вибір пріоритетних форм іноземного інвестування з урахуванням специфіки розвитку української економіки й організації виробничих відносин та руху продуктивних сил країни.

Висновки. Економічна взаємодія в умовах глобалізації характеризується активним прагненням України до реалізації своїх інтересів, розширення сфер впливу на міжнародному просторі. Геоелектронічні прийоми об'єднання зусиль суб'єктів господарювання впливають не стільки на статичні, скільки на динамічні інтеграційні ефекти, які з'єднані між собою у єдине ціле міжнародним виробни-

цтвом. Так, співпраця з іноземними партнерами надасть поштовх розвитку нових галузей та напрямів диверсифікації національної економіки, сприяючи цим виходу світової економіки на новий рівень розвитку.

Нині євроінтеграційний шлях України залишається єдиним, виходячи з військово-політичної ситуації, яка відбувається в країні та навколишньому світі. Національний інтерес полягає у включенні економіки країни в транснаціоналізовану відтворювальну систему. Таке «вростання» у світову геоелектронічну систему дасть змогу здійснити прорив до повноправної участі у формуванні та розподілі світового доходу. Світовий відтворювальний процес відтворює новий комплекс цінностей, відбувається відтворення якості життя, а це відкриває принципово нові горизонти цивілізаційного розвитку, здійснюваного в межах неоекономічної моделі і для України.

Список використаних джерел:

1. Левківський В.М., Антоненко В.Г. Теоретичні засади формування та розвитку міжнародної економічної інтеграції. *Науковий вісник Чернігівського державного інституту економіки і управління. Серія 1: Економіка*. 2012. Вип. 2. С. 120–124. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NvChdieu_2012_2_20 (дата звернення: 29.04.2019).
2. Онгоро Т.Н. Международная экономическая интеграция: эволюция и границы понятия. *Проблемы современной экономики*. 2008. № 3(27). URL: <http://www.m-economy.ru/art.php?nArtId=2162> (дата звернення: 30.04.2019).
3. Дергачова В.В., Трихліб Т.В. Формування конкурентних переваг підприємств в умовах різновекторної інтеграційної спрямованості. *Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. 2013. № 10. С. 81–86. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evntukpi_2013_10_15 (дата звернення: 05.05.2019).
4. Залозная Г.М., Залозная А.Ю., Залозный И.В. Повышение конкурентоспособности отечественной экономики как фактор экономического роста в условиях глобализации. *Современная конкуренция*. 2008. № 5(11). С. 43–57.
5. Лук'яненко Д.Г. Глобальная экономика XXI столетия: людський вимір : монографія. Київ : КНЕУ, 2008. 420 с.
6. Олійник О.О., Олійник Т.І. Формування інтеграційних структур в агробізнесі. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. 2015. № 1(29). С. 87–90.
7. Макачук К.О. Міжнародний бізнес в умовах глобалізації: теоретичний аспект. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна*. 2013. № 10. С. 28–32.
8. Білорус О.Г., Мацейко Ю.М. Глобальні стратегії Євросоюзу : монографія. Київ : КНЕУ, 2009. 528 с.
9. Укрінформ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2644627-torik-v-ukrainu-nadijslo-25-milarda-pramih-inozemnih-investicij-mer.html> (дата звернення: 10.05.2019).

СТАНОВЛЕНИЕ И РАЗВИТИЕ НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ В УСЛОВИЯХ МЕЖДУНАРОДНОЙ ИНТЕГРАЦИИ УКРАИНЫ

Аннотация. В публикации рассматривается научно-теоретический подход к становлению и развитию интеграционных предпосылок национальной экономики в международное экономическое пространство как соответствующий выбор конкретной формы экономического взаимодействия и выгодных условий ведения сотрудничества с иностранными партнерами. Интеграционный курс по формированию общемирового экономического, финансово-информационного пространства побуждает развитие национальной системы хозяйствования в составные части единой мирохозяйственной системы с факторным влиянием трансграничного взаимодействия развития экономических систем. Авторский подход к определению места Украины в международных экономических отношениях, структурированность направления и объем ее внешнеэкономических связей заключается в открытости экономики с ее привлечении в мировое хозяйство, зависит от уровня развития международных экономических связей, экономической политики и создания соответствующих условий роста («экспортной экспансии страны»). То есть глобализация значительно расширяет возможности страны в использовании и оптимальной комбинации различных ресурсов, их более глубокого и всестороннего участия в системе международного разделения труда, тем самым обостряет конкурентную борьбу на международной арене.

Ключевые слова: интеграционные процессы, мировая глобализация, международная экономика, конкурентоспособность, национальная экономика, инвестиционная и инновационная активность.

FORMATION AND DEVELOPMENT OF THE NATIONAL ECONOMY IN CONDITIONS OF INTERNATIONAL INTEGRATION OF UKRAINE

Summary. The article deals with the issue of theoretical and theoretical approach to the formation and development of the integration prerequisites of the national economy in the international economic space as an appropriate choice of a concrete form of economic interaction and favorable conditions for cooperation with foreign partners. The strengthening of the economic interdependence of national economies at the international level has become a requirement for the formation of modern international economic relations. National economies interact through international economic relations, they are the main and most dynamic component of international relations, and are based on the international division of labor and production. The specific forms of economic interaction depend on the economic development of the participating countries, and their characteristics, respectively, affect the nature and driving forces of integration. Integration progress to the global economic, financial and informational space is an encouraging factor in the development of the national economic system as part of a unified world economic system with a factor influence of the cross-border interaction of the development of economic systems. Determining the place of Ukraine in international economic relations, the structuring of the direction and the volume of its foreign economic relations requires the openness of the economy with its involvement in the world economy, the level of development of international economic relations, economic policy and the creation of appropriate conditions for the growth of the countries export expansion. At the same time, globalization significantly expands the country's ability to use and optimal combination of diverse resources, their deeper and more comprehensive participation in the international division of labor, and thus intensifies the competitive struggle in the international arena. The progress of Ukraine's economy in the framework of international integration remains the only one, based on the military-political situation that has developed today in the country and the surrounding world. National interest is to include the national economy in a trans nationalized reproduction system as a peculiar and gradual process of "ingraining" into the global geo-economics' system, which will allow a breakthrough to the full participation of the country in the formation and distribution of world income. The world reproduction process reproduces a new set of values, the quality of life is restored, and this opens fundamentally new horizons of civilization development, carried out within the framework of the neo-economic model and for Ukraine.

Key words: integration processes, world globalization, international economy, competitiveness, national economy, investment and innovation activity.

УДК 330.341.1:338.12.015

Воробйов Р. Б.

*здобувач кафедри економіки, організації та управління підприємствами
Криворізького національного університету*

Vorobiov Ruslan

*Applicant of the Department of economics,
organization and management of enterprises
Kryvyi Rih National University*

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ УПРАВЛІННЯ ЗБАЛАНСОВАНИМ ІНТЕНСИФІКОВАНИМ ІННОВАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ ВИРОБНИЧО-ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ ЗАЛІЗОРУДНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Анотація. Кризові умови господарювання, в яких останні роки працюють залізрудні підприємства, вимагають ґрунтовного та виваженого підходу до управління збалансованим інтенсифікованим інноваційним розвитком їхніх виробничо-економічних процесів. Саме цьому і присвячена ця робота, в якій детально розглядаються основні засади механізму такого управління та наведені відповідні рекомендації. Наведено визначення інноваційної стратегії підприємства як взаємопов'язаний комплекс дій задля забезпечення умов тривалого виживання та його розвитку на ринку на основі створення і впровадження інновацій. Наведено головні завдання інноваційної стратегії залізрудних підприємств. Наведено та проаналізовано інформацію про обсяги виробництва та реалізації основних видів продукції ПрАТ «ЦГЗК» за період 2013–2017 рр. На підставі цього та використовуючи міжпродуктову балансову модель, у яку покладено основні методологічні принципи побудови таблиці «витрати-випуск», побудовано міжпродуктовий баланс, що використовується для забезпечення повної узгодженості планів виробництва групи взаємопов'язаних підприємств або групи цехів одного підприємства.

Ключові слова: залізрудне підприємство, інноваційний розвиток, інноваційна стратегія, міжпродуктовий баланс, міжпродуктова балансова модель.

Вступ та постановка проблеми. У сучасних умовах науково-технічного прогресу, глобалізації та інтенсифікації, а також з урахуванням кризових явищ у більшості галузей вітчизняної економіки і в залізрудній галузі зокрема забезпечення економічного зростання та стабільна робота

вітчизняних залізрудних підприємств неможливі без реалізації стратегії переходу їх до інноваційного типу розвитку. Впровадження інновацій у практику діяльності таких підприємств нині є необхідною умовою для ефективного їх розвитку та прибутковості діяльності.